19.10.2023

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto
stiina.hyrri@eduskunta.fi
puh. 09 432 2053

SUOMEN AMMATTIKOULUTUKSEN JOHTAJAT RY:N LAUSUNTO

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024
HE_41+2023.pdf (eduskunta.fi)

Teema: Talousarvioesityksen ammatillisen koulutuksen (29.20) keskeiset painotukset ja kipupisteet, mm. oppimisen tuki.

Suomen Ammattikoulutuksen Johtajat SAJO ry kiittää eduskunnan sivistys- ja tiedejaostoa mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024. Olemme talousarvioesitykseen pääsääntöisesti tyytyväisiä, mutta joitain huolia ja ehdotuksia tuomme esille tässä lausunnossa.

Talousarvioesitys on kehittynyt oikeansuuntaisesti

On aikaisempien lausuntojemme mukaista sekä ammatillisen koulutuksen toimintaedellytysten turvaamisen kannalta välttämätöntä, että ammatillisen koulutuksen rahoituspohja vahvistuu, erillisrahoitukset vähenevät ja indeksikorotus toteutuu. Ammatillisen koulutuksen lisääntyneet tehtävät sekä monimuotoistunut opiskelija- ja asiakaskohderyhmä tulisi kuitenkin jatkossa huomioida vielä paremmin.

Kehittämislinjaukset ammatillisen koulutuksen tuottamaan osaamiseen, keskeyttämisen vähentämiseen, läpäisyn parantamiseen, opetuksen ohjauksen ja tuen järjestämiseen sekä ohjaus- ja rahoitusjärjestelmän uudistamiseen ovat kannatettavia. Ne ovat hyvää jatkumoa käynnissä olevaan kehittämistyöhön. On hyvä, ettei suuria uudistuksia esitetä vuodelle 2024. Onnistuneet uudistukset teemme yhdessä, tutkittuun tietoon pohjautuen ja riittävästi aikaa ja rahaa toimeenpanolle varmistaen. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen on esimerkki uudistuksesta, jonka vaikutukset nyt huolestuttavat myös ammatillisen koulutuksen johtoa.

Ammatillista koulutusta tulee tarkastella ja kehittää kokonaisuutena

On tärkeää, että ammatillisen koulutuksen rahoitusta ei enää esitetä jaettavaksi oppivelvollisuuskoulutuksen ja jatkuvan oppimisen väylään. Tärkeämpää on kehittää nykyistä rahoitusmallia (perus-, suoritus- ja vaikuttavuusosuus) kokonaisuutena sekä vahvistaa tavoitetta varmistaa kaikille vähintään toisen asteen tutkinto ja mahdollisuus työuran aikana jatkuvaan oppimiseen.

Ammatillisen koulutuksen toiminta- ja rahoituslainsäädännön uudistuksilla tulee kannustaa oppilaitoksia asiakas- ja työelämälähtöiseen toimintaan. Ammatillisen koulutuksen laatua ja vaikuttavuutta on varmistettava vähentämällä turhaa byrokratiaa ja ilman osaoptimointia. Työelämässä oppimisen prosessia pitäisi edelleen yksinkertaistaa. Tulisi purkaa velvoite raportoida oppilaitos- ja oppisopimusmuotoisen koulutuksen kustannuksia erillisinä. Opiskelijoille maksettavat opintososiaaliset edut tulisi siirtää kaikilta osin KELAn maksettavaksi.

Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjausta ja lupasäätelyä tärkeä uudistaa linjatun mukaisesti, jotta työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeisiin voidaan vastata joustavammin ja kustannustehokkaammin. Koulutuksen järjestämiseen liittyvään lupaprosessiin on jo pitkään odotettu helpotusta, työelämätoimikuntien rooli ei vastaa tarkoitustaan. Englanninkieliset tutkinnot tulisi olla mahdollisia ilman erillistä lupaa.

Ammatillisen koulutuksen tehtävät ovat laajentuneet ja se on huomioitava myös tavoitteissa ja rahoituksessa

Ammatillisen koulutuksen tehtävät ovat lisääntyneet ja yhteiskunnallinen rooli on vahvistunut lukuisten koulutus- ja työelämäuudistusten myötä. Viimeisimpänä uudistuksena on toteutunut oppivelvollisuuden laajeneminen, nyt käynnissä ovat mm. TE24 ja KOTO24 uudistukset. On tärkeää, että ammatillisen koulutuksen vaikuttavuusmittarit päivitetään ja huomioidaan kohderyhmän muutokset, kun esitetään ammatillisen koulutuksen historiaan peilaavia tilastoja.

Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on varmistaa, että aivan kaikilla on mahdollisuus suorittaa vähintään toisen asteen tutkinto ja työllistyä edellytystensä mukaan. Opiskelijat ovat yhä useammin vaativaa ja erityistä tukea tarvitsevia, vaikeasti työllistettäviä pitkäaikaistyöttömiä sekä heikon kielitaidon omaavia opiskelijoita. Peruskoulusta tulevilla opiskelijoilla on yhä useammin riittämättömät perustaidot toiselle asteelle. Eniten ammatillisen koulutuksen johtajissa huolta aiheuttaa kasvava joukko opiskelijoita, joille ammatillinen koulutus ei ole terveyden tai muun tilanteen kannalta oikea paikka.

Ammatillisten lisä- ja täydennyskoulutusten rahoitus pitää turvata. Ammatillinen koulutus vastaa edelleen työ- ja elinkeinoelämän työntekijätarpeisiin sekä kouluttaa ammattiosaamisen huippuja, jotka pärjäävät maailmalla, kehittävät työelämää, perustavat yrityksiä ja jatkavat korkea-asteen opintoihin. On myös työelämän ja yksilön työllistymisen varmistamiseksi välttämätöntä, että uudelleen kouluttautuminen saman tason tai alemman tason tutkintoon tunnistetaan tärkeäksi, vaikka palkkataso ei nousisi.

Riittävän opetuksen, ohjauksen ja tuen varmistaminen on tärkeä tavoite

Oppimisympäristöjä, opetusta, oppimisen tukea ja opinto-ohjausta sekä TUVA-koulutusta on tärkeä kehittää saumattomana kokonaisuutena. Toisen asteen koulutusten erilaiset rahoitusmallit eivät tue opiskelijoiden sujuvia siirtymiä. Tarvitaan ratkaisuja, jotta opiskelijat ohjautuvat tarkoituksenmukaisesti ja rahoitus varmistetaan sinne, missä tehtävää hoidetaan. Huolta aiheuttavat tutkintoa vailla olevat aikuiset, jotka ovat jääneet oppivelvollisuusuudistuksen jälkeen koulutuksen ulkopuolelle.

HOKS-prosessi on nykyisen lainsäädännön ja järjestelmäkokonaisuuden (mm. eHOKS) myötä liian työllistävä ja hallinnollinen. Se ei riittävästi ohjaa varmistamaan opiskelijan onnistumista varmistavaa koulutuspolkua. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) prosessi tulee uudistaa ja tavoitteeksi asettaa opiskelijan riittävän opetuksen, ohjauksen ja tuen varmistaminen käytännössä.

Osaamisen tunnustamisen prosessia pitäisi merkittävästi keventää ja opiskeluaikoja lyhentää. Erityisen tärkeää se on tilanteissa, joissa opiskelijalla on jo aiemmin suoritettu toisen asteen tutkinto. Prosessin tulisi ohjata hankkimaan tarvittavaa uutta osaamista, ilman aikaisemman osaamisen monimukaisia tunnistamis- ja arvioitiprosesseja. Se ei saa kuitenkaan olla este, ettei opiskelija voisi valita työllistymisen tai jatko-opintoihin sijoittumisen kannalta tarpeellisia opintoja.

Espoossa 19.10.2023

Maija Aaltola
puheenjohtaja, Suomen Ammattikoulutuksen johtajat SAJO ry
rehtori, Omnia
maija.aaltola@omnia.fi